

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Warszawa, 15-02-2022 r.

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.14.2021.AO

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (dalej: OPCAT), przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 25-28 października 2021 r. do Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące (dalej jako: ZPiSdN, placówka) udały się przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej jako: KMPT, Krajowy Mechanizm): dr Justyna Józwiak (socjolożka, politolożka w zakresie resocjalizacji) oraz Aleksandra Osińska (psycholożka).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania nieletnich przebywających w placówce, w celu wzmocnienia, jeśli to niezbędne, ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawienie rekomendacji właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków osób nieletnich i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, mając na uwadze odpowiednie standardy organizacji

międzynarodowych. W czasie wizytacji przedstawicielki Krajowego Mechanizmu wykonały następujące czynności:

- 1) przeprowadziły rozmowę wstępną z Marcinem Balonem – dyrektorem ZPiSdN;
- 2) dokonały oglądu pomieszczeń, z których mogą korzystać osoby umieszczone w placówce, w tym m.in.: sypialni, świetlic, izb przejściowej i izolacyjnej, izby chorych, sanitariatów, szkoły, sali gimnastycznej, pomieszczeń przeznaczonych do prowadzenia warsztatów zawodowych;
- 3) przeprowadziły rozmowy indywidualne z nieletnimi i przedstawicielami personelu w warunkach wyłączających obecność osób trzecich;
- 4) dokonały analizy dokumentacji dostępnej na miejscu, w tym m.in. księgi nagród i środków dyscyplinarnych, księgi ewidencji próśb, skarg i wniosków, akt osobowych oraz wybranej dokumentacji medycznej wychowanków;
- 5) wykonały dokumentację fotograficzną.

Przedstawicielki Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur poinformowały dyrektora placówki o wstępnych ustaleniach w ramach powyższych czynności, a także wysłuchały jego uwag i wyjaśnień.

Po zakończeniu wizytacji przeanalizowano wybraną dokumentację związaną z funkcjonowaniem ZPiSdN oraz wybrane nagrania z monitoringu.

Podczas wizytacji przedstawicielki KMPT dokonały oceny traktowania nieletnich przez personel, legalności i prawidłowości dyscyplinowania, realizacji prawa nieletnich do ochrony zdrowia, edukacji, rekreacji i wypoczynku, swobody praktyk religijnych, kwalifikacji personelu, zapewnionych nieletnim warunków bytowych. W niniejszym raporcie uwzględniono jedynie te kwestie, które według przedstawicielek KMPT wymagają poprawy oraz dobrą praktykę, która wyróżnia ZPiSdN na tle innych placówek. Raport zawiera też sygnalizowane problemy o charakterze systemowym, wymagające zmiany obowiązującego prawa lub jego stosowania.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. nieletni, pracownik placówki, członek rodziny, inna osoba) lub organizacja, która przekazała przedstawicielce KMPT informację, nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej.

Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji*

jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.

3. Charakterystyka placówki

Zakład Poprawczy i Schronisko dla Nieletnich w Pszczynie-Łące jest placówką resocjalizacyjną dla nieletnich chłopców w wieku od 13 do 21 lat, skierowanych prawomocnym wyrokiem sądu, podległą Ministerstwu Sprawiedliwości.

W jego skład wchodzi zakład poprawczy typu półotwartego i schronisko dla nieletnich typu zwykłego. Zakład przeznaczony jest dla 55 wychowanków, natomiast schronisko – dla 33. W dniu wizytacji w placówce przebywało 19 chłopców (14 w zakładzie i 5 w schronisku).

4. Mocne strony i dobre praktyki

4.1 Prawo do informacji

Przedstawicielki KMPT pozytywnie oceniły broszurę informacyjną dla wychowanków dotyczącą Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich. W przygotowanym materiale w sposób klarowny wyjaśniono m.in. kwestie istotne z perspektywy codziennego funkcjonowania w placówce, takie jak: wszelkie informacje dotyczące przyjęcia i pierwszych dni pobytu, prawa i obowiązki wychowanka, informacje dotyczące utrzymywania kontaktu ze światem zewnętrznym, ofertę warsztatową oraz zajęciową, do kogo można się zgłosić z prośbą o pomoc.

Należy w tym miejscu podkreślić, iż wszyscy ludzie, niezależnie od typu miejsca pozbawienia wolności, mają prawo i potrzebę otrzymania zrozumiałych i aktualnych informacji o istotnych dla nich kwestiach: przysługujących im prawach, obowiązujących procedurach, sposobie składania skarg. Dostęp do takich informacji zwiększa poczucie bezpieczeństwa, pozwala odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw, ułatwia dostęp do mechanizmów skargowych, przez co pełni rolę prewencyjną w zapobieganiu przemocy.

5. Problemy systemowe

5.1 Monitoring wizyjny

W wizytowanym ZPiSdN monitoring jest bardzo rozbudowany (na terenie całego obiektu i na zewnątrz zainstalowanych jest ponad 100 kamer). Monitoringiem objętych jest większość pomieszczeń, w tym m.in.: niektóre sypialnie chłopców, korytarze, świetlice, stołówka, a także toaleta i łazienka w Warsztacie. Z uzyskanych od dyrektora placówki informacji wynika, iż tak duża liczba kamer zamontowanych w ZPiSdN to efekt wydanego przez Naczelnika Wydziału Nadzoru

nad Zakładami Poprawczymi polecenia ustnego dotyczącego zainstalowania dodatkowych kamer w miejscach, gdzie stale lub czasowo przebywają wychowankowie, w celu poprawy bezpieczeństwa funkcjonowania placówki. Polecenie to zostały wydane bezpośrednio po zdarzeniu jakie miało miejsce w marcu 2021 r., które dotyczyło naruszenia nietykalności cielesnej jednego z wychowawców przez wychowanka. Po tym zdarzeniu dyrektor placówki zainstalował dodatkowe kamery w pomieszczeniach sypialnianych nieletnich oraz na holu głównym w korytarzu, na drugim i trzecim piętrze.

Dostęp do obrazu z kamer mają strażnicy, dyrektor ZPiSdN oraz kierownik internatu. Podgląd z monitoringu znajduje się na dyżurce strażników przy wejściu do placówki. Nagrania z kamer przechowywane są przez okres 90 dni od dokonania zapisu (w przypadku monitoringu izb mieszkalnych, przejściowych, izolacyjnych i izb chorych) oraz na okres 60 dni od dokonania zapisu, w przypadku innych pomieszczeń niż wyżej wymienione.

Monitoring wizyjny służy poprawie bezpieczeństwa w placówce. To też dodatkowe, niekiedy bardzo skuteczne, narzędzie prewencji niewłaściwych zachowań. Niemniej nie można zapomnieć, że aby spełniał swoją zapobiegawczą rolę i nie prowadził do nadużyć, np. do nieuzasadnionej ingerencji w prywatność wychowanków, pracowników oraz innych osób znajdujących się na terenie obserwowanego budynku, powinien być odpowiednio uregulowany w przepisach prawa. Dla legalności tego rodzaju kontroli istotne jest, żeby ograniczenie to spełniało przesłanki określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji, w tym wymóg ustawowej formy ograniczenia. Tymczasem obecnie kwestia stosowania monitoringu w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich została jedynie wspomniana w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r., poz. 487; dalej: rozporządzenie).

W opinii KMPT, regulacji na gruncie ustawowym wymaga nie tylko samo uprawnienie do instalowania sieci monitoringu wizyjnego, ale także sprecyzowanie zasad i celów montowania kamer, sposób postępowania ze zgromadzonymi w ten sposób danymi, w tym zasady dostępu do nagrań z kamer monitorujących oraz zabezpieczenia danych, a także ewentualne wymagania odnośnie do oznaczenia terenu monitorowanego.

5.2 Kontrola osobista wychowanków

Jak wynika z informacji uzyskanych w czasie wizytacji, zdarzają się sytuacje, w których przeprowadza się kontrolę osobistą wychowanków. Dokonywanie takiej kontroli uzasadniane jest względami bezpieczeństwa oraz koniecznością uniemożliwienia wniesienia na teren ZPiSdN niedozwolonych rzeczy, np. substancji psychoaktywnych.

Analogicznie do kwestii monitoringu wizyjnego, także przepisy uprawniające do przeprowadzenia kontroli osobistej wychowanków zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich przez personel prawodawca uregulował w rozporządzeniu. Ponadto, rozporządzenie to nie wskazuje osób uprawnionych do przeprowadzania kontroli osobistych, przesłanek ich stosowania, jak również środka zaskarżenia na decyzję w tej mierze. W opinii KMPT tak daleko idąca ingerencja w prawo do prywatności nie może odbywać się bez właściwej regulacji prawnej respektującej art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Personel placówki nie może domniemywać swojej kompetencji do przeprowadzenia kontroli osobistej, a wszelkie działania prowadzone być muszą w granicach obowiązującego prawa. Wobec braku ustawowych uregulowań dających pracownikom prawo do przeszukiwania podopiecznych, jedynym uprawnieniem personelu tych placówek w sytuacjach, w których istnieje podejrzenie posiadania przez nieletniego przedmiotów niedozwolonych, jest prośba o dobrowolne ich wydanie lub też wezwanie funkcjonariuszy Policji, którzy zgodnie z prawem takiej kontroli mogliby dokonać.

Wspomniana kwestia podnoszona była wielokrotnie w raportach rocznych z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur, ostatnio w 2019 r.¹.

6. Obszary wymagające poprawy

6.1 Traktowanie wychowanków

W trakcie prowadzonej wizytacji w placówce, przedstawicielki KMPT nie otrzymały żadnych sygnałów, dotyczących złego traktowania wychowanków ze strony personelu (w okresie tego roku). Należy jednak zaznaczyć, iż w okresie od lipca do listopada 2020 r. miały miejsce trzy wydarzenia nadzwyczajne, dotyczące użycia przemocy fizycznej przez wychowawców wobec nieletnich.

Pierwsze z nich miało miejsce 25 lipca 2020 r. i polegało na kilkunastokrotnym uderzeniu wychowanka przez wychowawcę. Tego dnia, w godzinach od 22.00 do 8.00 dnia następnego, wychowawca wraz z innym pedagogiem pełnili dyżur nocny. Z zapisu monitoringu wynika jednoznacznie, iż wychowawca po godz. 23 wszedł do jednej z sypialni i kilkanaście razy uderzył leżącego w łóżku wychowanka. Z informacji uzyskanych od świadków i pokrzywdzonego wynikało, iż nieletni prowokował wcześniej wychowawcę wykrzykując obraźliwe hasła kibicowskie. Z rozmowy przeprowadzonej przez pracownika placówki z nieletnim wynikało również, iż nie zgłosił on tego faktu, gdyż uderzenia nie były dla niego dotkliwe oraz miał on świadomość sprowokowania wychowawcy. W sypialni poza poszkodowanym było także trzech

---

¹ Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2019 r., s. 165.

innych wychowanków. Zdarzenie dotyczące pobicia nieletniego przez wychowawcę ujawnione zostało w dniu 11 września 2020 r., na okoliczność przeglądu monitoringu z wypadku w pracy, który zgłosił pedagog w dniu 27 lipca 2020 r. (wypadek wg jego oświadczenia miał miejsce 25 lipca i polegał na złamaniu kości dłoni prawej, w wyniku uderzenia ręką w umywalkę w łazience). Monitoring przeglądany był na polecenie Pani wizytator z Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, która to poprosiła o sprawdzenie przyczyn i okoliczności wypadku wychowawcy, w celu rzetelnego sporządzenia protokołu powypadkowego. W związku z zaistniałą sytuacją podjęto następujące działania w celu zagwarantowania nieletnim bezpiecznych warunków pobytu oraz właściwej pomocy poszkodowanemu:

- poinformowano nadzór pedagogiczny w Ministerstwie Sprawiedliwości;
- przeprowadzono rozmowy wspierające z poszkodowanym i świadkami zdarzenia;
- poszkodowany został objęty pomocą psychologiczną;
- powiadomiono sąd rodzinny, do którego dyspozycji należy poszkodowany;
- poinformowano matkę nieletniego o zaistniałym wydarzeniu;
- w dniu 15 września 2020 r. poinformowano prokuraturę o zaistnieniu podejrzenia popełnienia przestępstwa;
- w dniu 15 września 2020 r. powiadomiono Kuratora Oświaty o zaistniałej sytuacji, w celu przekazania sprawy do Komisji Dyscyplinarnej ds. Nauczycieli;
- w dniach 29 i 30 października 2020 r., w związku z toczącym się postępowaniem w sprawie wychowawcy odbyły się wizyty Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego przy Wojewodzie Śląskim, w trakcie których miały miejsce m.in. przesłuchania poszkodowanego oraz świadków zdarzenia (w obecności dyrektora placówki oraz psychologa);
- w dniu 15 września 2020 r. wychowawca został zawieszony w pełnieniu obowiązków nauczyciela na okres od 15 września do czasu wyjaśnienia sprawy².

W piśmie z dnia 28 września 2020 r. Zastępca Dyrektora Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości odnosząc się do w/w zdarzenia, działania podjęte wobec pedagoga przez Dyrektora ZPiSdN, uznał za właściwe. Ponadto zalecił omówienie przebiegu wydarzenia na najbliższej radzie zakładu oraz przeprowadzenie szkolenia pracowników na temat zachowań w sytuacjach trudnych, w tym sposobów radzenia sobie z agresją³.

---

² Informacje zawarte w piśmie do Biura Rzecznika Praw Dziecka z dnia 28 października 2020 r.

³ Pismo Zastępcy Dyrektora Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości do dyrekcji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 28 września 2020 r; DSRiN-III.7053.64.2020.

W dniu 30 października 2020 r. Komenda Powiatowa Policji w Pszczynie wszczęła dochodzenie w sprawie zaistniałej w dniu 25 lipca 2020 r., tj. naruszenia czynności narządów ciała wychowanka, określone w art. 157 § 2 k.k. (nadzorowane przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie)⁴.

W dniu 11 lutego 2021 r. Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim Kuratorium Oświaty w Katowicach (dalej: Komisja) postanowiła wszczęć postępowanie dyscyplinarne w stosunku do wychowawcy, w związku z obwinieniem go o uchybienie godności zawodu nauczyciela i obowiązkom, o których mowa w art. 6 pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2019 r. poz. 2215 ze zm.), poprzez nierzetelne realizowanie zadań na powierzonym stanowisku, poprzez kilkunastokrotne uderzenie wychowanka⁵.

W dniu 5 maja 2021 r. Komisja przy udziale Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego rozpatrzyła sprawę wychowawcy i orzekła, iż należy *uznać obwinionego winnym tego, że będąc nauczycielem dyplomowanym: 25 lipca 2020 r. w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie-Łące uchybił godności zawodu nauczyciela i naruszył obowiązki określone w art. 6 ustawy Karta Nauczyciela przez nierzetelne realizowanie zadań na powierzonym stanowisku poprzez kilkunastokrotne uderzenie wychowanka. Swym zachowaniem obwiniony uchybił obowiązkom i godności nauczyciela, za co w myśl art. 75 ust. 1 cyt. wyżej ustawy podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej. Na podstawie art. 76 ust. 1 pkt 1 przywołanej ustawy Komisja postanowiła wymierzyć karę nagany z ostrzeżeniem*⁶.

W uzasadnieniu tego Orzeczenia można przeczytać, iż wychowawca przyznał się do popełnienia czynu, wyraził skruchę, mówiąc, iż żałuje, że doszło do takiej sytuacji, tłumacząc się tym, iż nie powstrzymał swoich emocji ze względu na prowokacyjne zachowania wychowanka (nieletni potwierdził w zeznaniach tego rodzaju zachowania). Ponadto wychowawca nie był wcześniej karany, a w materiale dowodowym znajdowały się pisma i opinie o dotychczasowej nienagannej pracy pedagoga – stąd Komisja przychyliła się do wniosku rzecznika dyscyplinarnego w zakresie wymiaru kary⁷.

---

⁴ Pismo Komendy Powiatowej Policji w Pszczynie skierowane do dyrekcji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 30 października 2020 r.

⁵ Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim z dnia 11 lutego 2020 r.; KDN-8/2021.

⁶ Orzeczenie dyscyplinarne Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim Kuratorium Oświaty w Katowicach z dnia 5 maja 2020 r.; GK-KA.5841.92.2020 KDN-8/2021.

⁷ Tamże.

Postępowanie prowadzone w Prokuraturze Rejonowej w Pszczynie zakończyło się z kolei wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania karnego przeciwko wychowawcy, oskarżonego o popełnienie przestępstwa z art. 157 § 2 k.k.⁸.

Drugie wydarzenie nadzwyczajne z udziałem innego wychowanka i wychowawcy zostało ujawnione 14 stycznia 2021 r. Na polecenie Naczelnika Wydziału Nadzoru nad Zakładami dla Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości Pana Krystiana Sapuna sprawdzono monitoring w dniach 10-16.08.2020 (na okoliczność możliwości popełnienia przez pracownika czynu wypełniającego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu). Z analizy monitoringu wynika, iż w dniu 14 sierpnia 2020 r. około godziny 12 na holu grupy II schroniskowej doszło do naruszenia nietykalności cielesnej wychowanka, który został uderzony w twarz przez wychowawcę. Czynności, które zostały wykonane po ujawnieniu tego zdarzenia polegały na:

- przeprowadzeniu rozmowy wyjaśniającej z wychowawcą;
- przeprowadzeniu rozmowy z pokrzywdzonym wychowankiem i otoczeniu go opieką i pomocą psychologiczną;
- przeprowadzeniu rozmowy ze świadkiem wydarzenia (innym wychowankiem);
- analizie sytuacji wychowawczej w II grupie schroniskowej;
- poinformowaniu o zaistniałym zdarzeniu matki nieletniego;
- poinformowaniu w dniu 15 stycznia 2021 r. o zdarzeniu Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości;
- poinformowaniu w dniu 15 stycznia 2021 r. o zdarzeniu Sąd Rejonowy w Pszczynie Wydział III Rodzinny i Nieletnich;
- poinformowaniu w dniu 15 stycznia 2021 r. o zdarzeniu Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim;
- poinformowaniu w dniu 15 stycznia 2021 r. o zdarzeniu Prokuraturę Rejonową w Pszczynie;
- przesłuchaniu w dniu 24 marca 2021 r., w ramach postępowania wyjaśniającego, poszkodowanego wychowanka przez Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim (w obecności psychologa);

---

⁸ Pismo Prokuratury Rejonowej w Pszczynie do Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 14 marca 2021 r.

- zawieszeniu wychowawcy w czynnościach służbowych od dnia 14 stycznia 2021 r. do wyjaśnienia sprawy⁹.

W dniu 12 marca 2021 r. Komenda Powiatowa Policji w Pszczynie wszczęła dochodzenie o przestępstwo w sprawie naruszenia nietykalności cielesnej w dniu 14 sierpnia 2020 r. wychowanka poprzez uderzenie go w twarz przez wychowawcę, określone w art. 217 § 1 k.k. (nadzorowane przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie)¹⁰.

W dniu 17 czerwca 2021 r. Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim Kuratorium Oświaty w Katowicach postanowiła wszcząć postępowanie dyscyplinarne w stosunku do wychowawcy, w związku z obwinieniem go o uchybienie godności zawodu nauczyciela i obowiązkom, o których mowa w art. 6 pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela, polegających na tym, że:

- *14 sierpnia 2020 r. w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie uchybił godności zawodu nauczyciela i naruszył obowiązki określone w art. 6 ustawy Karta Nauczyciela poprzez nierzetelne realizowanie zadań na powierzonym stanowisku w tym naruszenia praw i dobra dziecka poprzez zastosowanie przemocy fizycznej (uderzenie ręką w twarz) wobec wychowanka I. Z.;*
- *w okresie ostatnich trzech lat stosował przemoc psychiczną wobec wychowanków ZPiSdN w Pszczynie poprzez stosowanie wulgaryzmów i przezwisk (...)*¹¹.

Z przekazanych przez Dyrektora placówki informacji wynika, iż 4 listopada 2021 r. odbyło się posiedzenie Komisji, która to nałożyła na wychowawcę karę nagany. Od powyższej decyzji odwołanie złożył Rzecznik Dyscyplinarny, co spowodowało, iż zastosowany środek nie jest prawomocny, a pracownik w dalszym ciągu pozostaje zawieszony w czynnościach służbowych.

Postępowanie prowadzone w Prokuraturze Rejonowej w Pszczynie zakończyło się natomiast wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania karnego przeciwko wychowawcy, podejrzanego o popełnienie czynu z art. 217 § 1 k.k. (naruszenie nietykalności cielesnej małoletniego)¹².

Do trzeciego wydarzenia nadzwyczajnego doszło 15 listopada 2020 r. W tym dniu kolejny wychowanek uczestniczył wraz z innymi wychowankami i częścią kadry wychowawczej we mszy św., która odbywała się w kaplicy tut. placówki. W trakcie sprawowania nabożeństwa w/w wraz

⁹ Pismo Dyrektora Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące do Dyrektora Departamentu Spraw Rodziny i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 15 stycznia 2021 r.

¹⁰ Pismo Komendy Powiatowej Policji w Pszczynie do dyrekcji Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 12 marca 2021 r.

¹¹ Postanowienie Komisji Dyscyplinarnej dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim z dnia 17 czerwca 2021 r.; KDN-59/2021.

¹² Pismo Prokuratury Rejonowej w Pszczynie do Dyrektora Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 17 maja 2021 r.

z kolegą zakłócali spokój poprzez śmiechy i inne niestosowne zachowania, przeszkadzając pozostałym uczestnikom mszy. Nieletni został upomniany słownie przez wychowawcę, a następnie przez innego wychowawcę. Nieletni zignorował jednak te upomnienia i w dalszym ciągu zakłócał przebieg nabożeństwa. Po zakończonej mszy, wychowawca chciał przeprowadzić rozmowę dyscyplinującą z wychowankiem. Ten jednak ignorował wychowawcę. W konsekwencji, pedagog przytrzymał wychowanka ręką w okolicach szyi i wyjaśnił, iż jeśli ma zamiar przeszkadzać w mszy, to niech na nią nie przychodzi. Jak oznajmił nieletni, wyrwał się wychowawcy z ręki i udał się z innym wychowawcą i resztą chłopców na teren grupy. Poszkodowany nie zgłaszał żadnych dolegliwości po opisywanym zdarzeniu, ani śladów od użycia przemocy przez wychowawcę. Sytuacja została ujawniona dzień później, podczas spotkania Pana Krystiana Sapuna, Naczelnika Wydziału Nadzoru nad Zakładami dla Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości z młodzieżą ZPiSdN w Pszczynie-Łące¹³. W związku z zaistniałą sytuacją, podjęto następujące działania:

- wdrożono postępowanie wyjaśniające, polegające m.in. na przeprowadzeniu rozmów i sporządzeniu notatek z poszkodowanym i świadkami zdarzenia, przeprowadzeniu badania lekarskiego, konsultacjach dot. w/w wydarzenia z Panem Naczelnikiem oraz z Panią Wizytator;
- otoczono wychowanka pomocą psychologiczną;
- poddano analizie sytuację wychowawczą w grupie;
- w związku z wydarzeniem poinformowano Departament Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, Wydział III Rodzinny i Nieletnich Sądu Rejonowego w Chorzowie, Prokuraturę Rejonową w Pszczynie, Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim oraz matkę poszkodowanego;
- zawieszono pracownika w czynnościach służbowych, od dnia 19 listopada 2020 r. do wyjaśnienia sprawy¹⁴.

Należy podkreślić, iż oskarżony wychowawca odwołał się od decyzji p.o. Dyrektora Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące. Zarzucił zaskarżonej decyzji błąd w ustaleniach faktycznych, który polegać miał na bezkrytycznym przyjęciu, iż w dniu 15 listopada 2020 r. użył on przemocy fizycznej w stosunku do wychowanka. Wychowawca

---

¹³ Pismo ZPiSdN skierowane do Śląskiej Kurator Oświaty z dnia 19 listopada 2020 r., będące zawiadomieniem o popełnieniu przez nauczyciela czynu naruszającego prawa i dobro dziecka.

¹⁴ Pismo ZPiSdN skierowane do Ministerstwa Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 2020 r., informujące o nadzwyczajnym wydarzeniu.

stwierdził, iż z wychowankiem odbyła się jedynie rozmowa dyscyplinująca, bezpośrednio po mszy, na której wychowanek zachowywał się skandalicznie¹⁵.

W dniu 10 grudnia 2020 r. Komenda Powiatowa Policji w Pszczynie wszczęła dochodzenie o przestępstwo określone w art. 157 § 1 k.k., - naruszenie czynności narządów ciała wychowanka w dniu 15 listopada 2020 r. (nadzorowane przez Prokuraturę Rejonową w Pszczynie)¹⁶.

Z analizy dokumentacji wynika, iż Komisja Dyscyplinarna dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim Kuratorium Oświaty w Katowicach postanowiła w dniu 16 lutego 2021 r. wszcząć postępowanie dyscyplinarne w stosunku do wychowawcy, w związku z czynem polegającym na tym, że *w roku szkolnym 2019/2020 uchybił godności nauczyciela lub naruszył obowiązki określone w art. 6 Karta Nauczyciela poprzez nierzetelne realizowanie zadań na powierzonym stanowisku 15 listopada 2020 r. w Zakładzie Poprawczym i Schronisku dla Nieletnich w Pszczynie-Łące, tj. zastosowanie przemocy fizycznej (uścisk ręką okolic szyi) wobec wychowanka*¹⁷.

W dniu 31 marca 2021 r. Komisja zakończyła prace, uznając, iż umarza postępowanie wyjaśniające, w stosunku do wychowawcy. W uzasadnieniu postępowania czytamy, iż *w związku z niewłaściwym zachowaniem wychowanka podczas mszy świętej, wychowawca postanowił pouczyć nieletniego i wskazać na brak poszanowania sfery sacrum, jaką jest kaplica i czas nabożeństwa. Wychowanek zignorował jednak pedagoga i wobec takiej postawy wychowawca, chcąc zwrócić uwagę, przytrzymał wychowanka ręką za prawe ramię z kciukiem skierowanym w okolice szyi. Przytrzymanie trwało tyle, jak zeznał Nauczyciel, co wypowiedzenie zdania (świadkowie mówią o kilku sekundach przytrzymania wychowanka przez wychowawcę). Z zeznań świadków nie wynika, że wychowawca dusił wychowanka na holu, po zakończonej mszy świętej. Świadkowie zgodnie zeznają, że doszło do rozmowy dyscyplinującej wychowanka i przytrzymania go przez wychowawcę. Przytrzymanie wychowanka, celem zwrócenia uwagi na to, co mówi wychowawca, upomnienia nieletniego, w ocenie rzecznika, nie nosi znamion przemocy. (...) W ocenie rzecznika zwrócenie uwagi wychowankowi, który zakłóca przebieg mszy świętej, nie reaguje na upomnienia, rozprasza uczestników i zaburza przebieg nabożeństwa, należy do obowiązków wychowawcy, który powinien stać na straży podstawowych wartości*¹⁸.

---

¹⁵ Pismo wychowawcy do Śląskiej Kurator Oświaty w Katowicach, z dnia 1 grudnia 2020 r, dot. odwołania od decyzji z dnia 19 listopada 2020 r.

¹⁶ Pismo Komendy Powiatowej Policji w Pszczynie do Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące z dnia 10 grudnia 2020 r; KR/RSD-804/8252/20.

¹⁷ Postanowienie Rzecznika Dyscyplinarnego dla Nauczycieli przy Wojewodzie Śląskim z dnia 31 marca 2021 r., dot. umorzenia postępowania wyjaśniającego, prowadzonego w stosunku do wychowawcy.

¹⁸ Tamże.

Z notatki sporządzonej przez psychologa placówki wynika, iż w dniu 3 lutego 2021 r. przeprowadzono na grupie II schroniskowej badanie ankietowe dotyczące poczucia bezpieczeństwa wychowanków w ZPiSdN oraz znajomości praw, obowiązków i regulaminu. Zarówno przeprowadzone badanie, jak i spontaniczne wypowiedzi wychowanków na temat sytuacji w placówce (w grupie wychowawczej, warsztatowej i zespole klasowym) wskazywały na to, iż czują się oni bezpiecznie na terenie całego zakładu i schroniska. Jednocześnie posiadali także wiedzę o swoich prawach, jak również deklarowali, iż mają świadomość do kogo mogą się zwrócić w sytuacji dla nich trudnej lub zagrażającej.

Posiadając pewne wątpliwości dotyczące zasadności warunkowego umorzenia sprawy w przypadku dwóch wydarzeń nadzwyczajnych, z dnia 25 lipca i 14 sierpnia 2020 r., Krajowy Mechanizm zwrócił się 9 grudnia 2021 r. z pisemną prośbą do Sądu Rejonowego w Pszczynie o informację nt. postępowań przeciwko dwóm pracownikom placówki, a w sytuacji, gdy zostały one prawomocnie zakończone, o przesłanie wyroków z uzasadnieniami.

Z nadesłanej przez Sąd odpowiedzi wynika, że w przypadku wydarzenia nadzwyczajnego z dnia 14 sierpnia 2020 r., uzasadnienie wyroku nie było sporządzane. Sąd Rejonowy w Pszczynie postanowił, iż:

- na mocy art. 66 § 1 i 2 k.k. i art. 67 § 1 k.k. postępowanie karne przeciwko wychowawcy o czyn stanowiący występki z art. 217 § 1 k.k., warunkowo umarza na okres próby wynoszący jeden rok;
- na mocy art. 67 § 3 k.k. orzeka względem wychowawcy świadczenie pieniężne w kwocie 200 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej¹⁹.

W przypadku wydarzenia nadzwyczajnego z dnia 25 lipca 2020 r. Sąd Rejonowy w Pszczynie również warunkowo umorzył postępowanie karne, na okres próby wynoszący jeden rok. Ponadto orzekł wobec oskarżonego świadczenie pieniężne w kwocie 500 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (na mocy art. 67 § 3 k.k.)²⁰. Na skutek apelacji wniesionej przez oskarżyciela publicznego od wyroku Sądu Rejonowego w Pszczynie, sprawa trafiła do Sądu Okręgowego w Katowicach, gdzie zaskarżony wyrok został utrzymany²¹.

W związku z zaistniałymi sytuacjami przemocowymi w stosunku do wychowanków, Krajowy Mechanizm rekomenduje systematyczne przypominanie personelowi o konieczności traktowania podopiecznych z szacunkiem i godnością. Należy stale monitorować pracę personelu

---

¹⁹ Wyrok Sądu Rejonowego w Pszczynie Wydział II Karny z dnia 7 lipca 2021 r.; sygn. akt II K 323/21.

²⁰ Wyrok Sądu Rejonowego w Pszczynie w II Wydziale Karnym z dnia 31 maja 2021 r.; sygn. akt II K 187/21.

²¹ Wyrok Sądu Okręgowego w Katowicach, Wydział XXIII Karny Odwoławczy z dnia 3 września 2021 r.; sygn. akt XXIII Ka 530/21.

i stanowczo reagować na przypadki naruszenia praw wychowanków. Personel powinien otrzymać też regularne merytoryczne wsparcie w postaci szkoleń i kursów, tak by wykonywał swoje zadania w sposób maksymalnie profesjonalny, zaś w sytuacjach trudnych, umiał sobie radzić ze stresem i nie ulegał emocjom. Brak wsparcia personelu może bowiem doprowadzić do wypalenia zawodowego i eskalacji przemocy. Rekomendowany zestaw szkoleń wskazano w pkt 6.6 raportu.

W toku prowadzonych czynności w trakcie wizytacji, przedstawicielki KMPT otrzymały także informacje o sytuacji jaka miała miejsce w pierwszej połowie 2020 r.. Z przeprowadzonych rozmów z personelem placówki wynikało, iż były Dyrektor placówki został oskarżony o molestowanie dwóch wychowanków oraz, że w związku z tym toczyło się przeciwko niemu postępowanie w prokuraturze (personel placówki nie wiedział czy już się zakończyło, czy jeszcze trwa).

Z informacji otrzymanych od dyrekcji placówki wynika, iż 20 maja 2020 r. Dyrektor został zawieszony w pełnieniu obowiązków przez Ministerstwo Sprawiedliwości, a dzień później do ZPiSdN przyjechała Wizytator oraz Dyrektor Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, które odwołały Dyrektora ze stanowiska. W związku z tym, iż Dyrektor posiadał już prawa emerytalne, złożył wniosek o odejście na emeryturę.

Krajowy Mechanizm zwrócił się z pismem do Prokuratury Rejonowej w Pszczynie z prośbą o informacje na temat stanu postępowania prowadzonego przeciwko byłemu Dyrektorowi, a w przypadku jego prawomocnego zakończenia – o postanowienie końcowe wraz z uzasadnieniem. Odpowiedź od Prokuratury zawierała informację o umorzeniu dochodzenia w tej sprawie. Z ustaleń zawartych w postanowieniu o umorzeniu dochodzenia wynikało, iż niewłaściwe zachowania byłego Dyrektora miały miejsce w okresie pomiędzy 20 a 30 kwietnia 2020 r. w ZPiSdN w Pszczynie-Łące i polegały na nadużyciu zaufania wobec wychowanków, który wyzyskując przekonanie pokrzywdzonych, iż ma kwalifikacje i uprawnienia do zajmowania się sprawami związanymi z nieprawidłowościami budowy narządów płciowych, pod pretekstem diagnozy i kontroli przebiegu leczenia schorzenia, doprowadził dwóch wychowanków do wykonywania czynności seksualnych w postaci obnażenia w jego obecności narządów płciowych oraz masturbowania się. Były Dyrektor oskarżony był o przestępstwo z art. 199 § 3 k.k., natomiast prokurator postanowił umorzyć dochodzenie w sprawie, z uwagi na brak znamion czynu zabronionego²². W związku z wątpliwościami dotyczącymi zasadności umorzenia tego dochodzenia, KMPT przekazał tę sprawę do indywidualnego rozpatrzenia Zespołowi Prawa Karnego w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich.

---

²² Pismo Prokuratury Rejonowej w Pszczynie do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 16 listopada 2021 r.

Ponadto, KMPT zwrócił się także z pismem do Kuratorium Oświaty w Katowicach z prośbą o informację, czy sprawa byłego dyrektora placówki znana jest Pani Kurator oraz o wskazanie działań, które Kuratorium podjęło w tej sprawie.

Poważne wątpliwości KMPT budzi forma przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków – co do zasady nieletni muszą rozebrać się do naga, wykonać przysiad, kontrola przeprowadzana jest w sposób jednoetapowy. Niekiedy chłopiec może pozostać w bokserkach bądź osłonić się ręcznikiem. W ocenie KMPT taki sposób przeprowadzania kontroli godzi w podstawowe prawa wychowanków, narusza godność osoby kontrolowanej, a także nie sprzyja budowaniu wzajemnego zaufania i realizacji celów wychowawczych.

Mając na uwadze jednoetapowy charakter przeprowadzanej kontroli osobistej wychowanków warto wskazać na stanowisko CPT przedstawione w raporcie z wizytacji przeprowadzonej w Polsce w dniach 5-17 czerwca 2013 r., w którym podniesiono, iż kontrola osobista jest środkiem bardzo inwazyjnym i potencjalnie poniżającym. Z tego też powodu, uciekanie się do przeprowadzenia tego typu kontroli powinno być oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i być poddane rygorystycznym kryteriom oraz nadzorowi. Powinno się podjąć wszelkie rozsądne wysiłki w celu zminimalizowania poczucia zażenowania; osoby poddawane kontroli osobistej normalnie nie powinny być zobowiązane do zdjęcia całego ubrania w tym samym czasie, powinny mieć prawo do zdjęcia ubrań powyżej pasa i do ubrania się przed zdjęciem pozostałych ubrań²³.

Wobec otrzymanych informacji oraz braku przepisów rangi ustawowej przyznających personelowi zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich prawo do przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków i regulujących tryb przeprowadzania takiej kontroli, Krajowy Mechanizm rekomenduje odstępnie od przywołanej praktyki.

6.2 Pokój wyciszeń

W wizytowanej placówce poza izbą przejściową, izbą chorych, izbą izolacyjną, znajduje się także tzw. pokój wyciszeń. Został on utworzony po konsultacji z panią Wizytator z Ministerstwa Sprawiedliwości, po zdarzeniu do którego doszło w lipcu 2021 r. – dotyczyło ono samookaleczenia się jednego z wychowanków, celem wyjazdu do szpitala, z którego nieletni planował uciec. Pokój ten jest monitorowany i służyć ma wyciszeniu negatywnych emocji wychowanków oraz niwelowaniu ich ewentualnych agresywnych zachowań. Wyposażony jest on w łóżko, stół, miejsce do siedzenia, a także toaletę, zlew oraz prysznic, które znajdują się za metalowymi

---

²³ Pkt 106 Raportu z wizyty Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT) przeprowadzonej w Polsce w dniach 5-17 czerwca 2013 r.

parawanami – tak, aby nieletni w sposób nieskrępowany mógł się umyć bądź załatwić potrzebę fizjologiczną. Ponadto, znajdują się tam też książki, gry planszowe, czasopisma, a na ścianach naklejone są fototapety z relaksującymi widokami. W trakcie pobytu w pokoju, wychowanek znajduje się pod opieką psychologa bądź pedagoga.

Niepokój przedstawicielk KMPT wzbudził fakt, iż pobyt wychowanka w tym pokoju nie jest nigdzie rejestrowany, nie ma możliwości sprawdzenia oraz monitorowania pobytu nieletniego w tym pomieszczeniu – nie wiadomo kiedy wychowanek tam trafił i jak długo przebywał.

Krajowy Mechanizm pragnie podkreślić, iż każda forma izolacji nieletnich, w tym umieszczenie agresywnych lub pobudzonych wychowanków w takim pokoju do czasu uspokojenia, jest środkiem, który może mieć negatywny wpływ na ich fizyczny bądź psychiczny dobrostan, a zatem należy po ten środek sięgać wyłącznie w ostateczności. Powinien on być stosowany na czas nie dłuższy niż kilka godzin i nigdy nie powinien być stosowany jako nieformalna kara. Ponadto, każde umieszczenie nieletniego w pokoju na czas uspokojenia się, powinno być niezwłocznie zgłaszane psychologowi, aby umożliwić mu opiekę nad danym nieletnim. Dodatkowo, każde takie umieszczenie należy odnotować w stworzonym do tego celu rejestrze (godzina umieszczenia i opuszczenia pokoju), a także w aktach danego wychowanka. Podobne stanowisko podziela także CPT²⁴.

W związku z powyższym, KMPT zaleca wprowadzenie rejestru przebywania wychowanków w pokoju wyciszeń, a także monitorowanie pobytu nieletniego przez psychologa.

6.3 Dyscyplinowanie wychowanków

W toku wizytacji ustalono, że w placówce dochodzi do stosowania odpowiedzialności zbiorowej (po ucieczce kilku wychowanków, cała grupa przez okres ok. 1,5 miesiąca nie mogła wychodzić na dwór).

KMPT podkreśla, że karanie podopiecznych za czyny, których nie popełnili, może wywoływać w nich poczucie niesprawiedliwości, upokorzenia i wrogości wobec innych, a także prowokować działania odwetowe wobec faktycznego sprawcy (sprawców). Sprzyja to powstawaniu negatywnych postaw wychowawczych i przejawów drugiego życia. Utrudnia też budowanie w placówce pozytywnej atmosfery i braku akceptacji dla przemocy. Uzyskiwane dzięki takiej metodzie efekty dyscyplinarne nie mogą stanowić przesłanki jej stosowania.

Powyzsza forma dyscyplinowania jest też niezgodna ze standardami międzynarodowymi. Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec (2008)11 Komitetu Ministrów

---

²⁴ Zob. pkt 106 Raportu z wizyty CPT przeprowadzonej w Polsce w dniach 11-22 maja 2017 r.

dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, kary zbiorowe uznane zostały, obok kar cielesnych i karania poprzez umieszczanie w ciemnej celi, za zabronione formy nieludzkiego i upokarzającego karania (Reguła 95.2). Ponadto zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (dalej: Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113, Reguły ONZ) sankcje zbiorowe mają być zakazane, zaś dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów (Reguła 67 i 70).

W ocenie KMPT niepokojąca jest również kwestia pozbawienia części nieletnich możliwości wychodzenia na dwór. Taki rodzaj kary nie powinien bowiem w żadnym wypadku służyć jako narzędzie do dyscyplinowania. Należy w tym miejscu zaznaczyć, iż szczegółowy system środków dyscyplinarnych został określony w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich i tylko kary zawarte w tym katalogu powinny być odpowiednio stosowane²⁵.

Ponadto, o tym jak ważne jest przebywanie nieletnich na świeżym powietrzu wspominał także CPT – wszyscy nieletni przebywający w zakładach poprawczych, niezależnie od reżimu, powinni mieć możliwość wykonywania ćwiczeń na zewnątrz przez przynajmniej dwie godziny dziennie²⁶. Ponadto standardy ONZ dotyczące ochrony nieletnich pozbawionych wolności (Zasady z Hawany) stanowią, że każdy nieletni powinien mieć codziennie prawo do odpowiedniej ilości wolnego czasu, za każdym razem spędzanego na świeżym powietrzu, jeżeli pozwolą na to warunki pogodowe²⁷.

6.4 Warunki bytowe

Warunki w placówce KMPT oceniło jako dobre. Na każdej grupie znajdują się pomieszczenia mieszkalne, świetlica, toaleta, łazienka, szatnia i magazynek. Świetlica zaopatrzona jest w sprzęt audio-video, natomiast kuchnia zawiera drobny sprzęt AGD (czajnik, kuchenka, mikrofalówka). Sypialnie mają raczej skromny i surowy charakter, wyposażone są w łóżka, szafy, półki, niektóre pokoje posiadały także kwiaty oraz tablice korkowe, na których nieletni mogą wieszać plakaty czy zdjęcia najbliższych. Na korytarzach wychowankowie mają także do dyspozycji stół do ping-ponga oraz stół do gry w bilard. W obrębie grup znajdują się także pomieszczenia pracowni kół zainteresowań, w których nieletni poznają tajniki sztuki ceramicznej, rzeźbiarskiej, muzycznej, dziennikarskiej i modelarskiej.

---

²⁵ Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 r., art. 95cf § 1.

²⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce [CPT/Inf(2018) 39, § 98].

²⁷ Zob. Zasady Narodów Zjednoczonych dotyczące ochrony osób nieletnich pozbawionych wolności (Zasady z Hawany). Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113 z 14 grudnia 1990 r., Reguła 47.

W ocenie przedstawicielek KMPT niektóre sypialnie wymagają drobnych remontów, wyposażenia w nowsze, sprawnie działające meble. Warto byłoby się także zastanowić nad taką aranżacją tych pomieszczeń, aby dostarczały one pozytywnych wrażeń wzrokowych, aby ich charakter był bardziej domowy i przytulny.

Na uznanie zasługuje natomiast baza sportowa, składająca się z boiska do gry w piłkę nożną, w siatkówkę plażową, w koszykówkę oraz wewnętrznej siłowni.

Bardzo dobrze zostały także ocenione warsztaty szkolne, które są integralną częścią szkół (Szkoły Podstawowej oraz Branżowej Szkoły I stopnia) w zakresie organizowania i prowadzenia działalności szkoleniowej, dydaktycznej i wychowawczej i są organizowane na wzór przemysłowego zakładu pracy. Znajdują się w nich: hale obróbki ręcznej, hala obróbki mechanicznej, spawalnie, kuźnia, hala remontu i konserwacji maszyn, dział kontroli technicznej oraz pracownia technologiczna. Wychowankowie szkoły branżowej, uczący się w zawodzie ślusarza, korzystają także z możliwości składania egzaminów w Izbie rzemieślniczej w Katowicach, uzyskując dyplom czeladnika w danym zawodzie.

W trakcie prowadzonych rozmów przedstawicielki KMPT z wychowankami, pojawiały się głosy dotyczące wyposażenia izby przejściowej. W ocenie nieletnich przebywanie w tym pomieszczeniu samemu jest dość trudne – doskwiera w nim nuda, chłopcy popadają w stagnację, a jako główną aktywność wymieniali oni jedynie możliwość czytania książek. W ocenie Krajowego Mechanizmu należałoby zapewnić wychowankom możliwość dodatkowych zajęć, które polegałyby przykładowo na korzystaniu z telewizora, radia, odtwarzacza muzyki bądź możliwości grania w gry.

Wychowankowie nie mieli większych zastrzeżeń do podawanych posiłków w placówce, część nieletnich wskazywała nawet, że wraz z nadejściem nowego dyrektora, jedzenie się polepszyło. To co wzbudziło w przedstawicielkach KMPT pewną wątpliwość, to pojawiające się głosy nieletnich, wskazujące, iż posiłkiem podawanym na drugie śniadanie jest pieczywo (rogal, bułka) z margaryną i kawą zbożową. Potwierdza to także przykładowy jadłospis z wybranych tygodni, o który poproszono placówkę po zakończonej wizytacji. W ocenie KMPT taki posiłek może być niewystarczający dla młodych i dojrzewających nieletnich, a także z racji częstego powtarzania się (praktycznie codziennie) go w jadłospisie – także monotony. Wychowankowie w trakcie rozmów również sygnalizowali ten problem. Należy także zaznaczyć, iż w odniesieniu do dojrzewających nastolatków, odpowiednio zbilansowana pod względem mikro i makroelementów, zróżnicowana dieta jest kluczowa, ma bowiem bezpośredni wpływ na rozwój ich ciała i umysłu.

W związku z powyższym KMPT zaleca zróżnicowanie i urozmaicenie posiłku podawanego w ramach drugiego śniadania dla wychowanków w placówce.

6.5 Mechanizm skargowy

Niezwykle ważne jest, aby w każdym miejscu pozbawienia wolności funkcjonował wewnętrzny mechanizm składania skarg. Oczywiście, skarżący powinni mieć także możliwość bezpośredniego zwrócenia się do zewnętrznych organów. Wnoszone zarzuty powinny być z kolei rozpatrywane szybko i dokładnie zgodnie z jasną procedurą, która chroni daną osobę przed możliwym zastraszeniem lub represjami²⁸.

W placówce prowadzony jest *Rejestr skarg i wniosków wychowanków Zakładu poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące*. W rejestrze tym wpisywane są każdorazowo: imię i nazwisko wychowanka, data złożenia wniosku, treść wniosku oraz sposób załatwienia danej sprawy. Ponadto, wychowankowie mogą również zgłaszać się bezpośrednio do dyrektora placówki, w sytuacji, gdy chcą o czymś porozmawiać, złożyć skargę, bądź wniosek. Informacja na ten temat umieszczona jest na tablicy informacyjnej, a nieletni mają możliwość zgłaszania się ze swoimi sprawami w każdy poniedziałek, w godzinach 13-15. Broszura informacyjna, która jest otrzymywana przez każdego nieletniego, zawiera także dane teleadresowe instytucji, do których wychowankowie mogą się zgłosić, w razie chęci uzyskania pomocy.

KMPT zaleca, aby w celu zwiększenia możliwości łatwego dotarcia do tych informacji przez wychowanków, umieścić na wszystkich tablicach informacyjnych na terenie placówki, listę teleadresową instytucji sprawujących nadzór nad placówką oraz takich, które zajmują się ochroną praw człowieka (sędzia sądu rodzinnego sprawującego nadzór nad funkcjonowaniem placówki, Ministerstwo Sprawiedliwości, Rzecznik Praw Obywatelskich, Rzecznik Praw Dziecka, Helsińska Fundacja Praw Człowieka).

Ponadto, Krajowy Mechanizm rekomenduje także umieszczenie poza zasięgiem kamer, specjalnej skrzynki, do której nieletni mogliby w razie potrzeby wrzucać ewentualne wnioski czy skargi, a także poinformowanie o tym fakcie wychowanków placówki. Jest to o tyle istotne w sytuacji, gdyby nieletni chciał zasygnalizować jakiś problem w sposób anonimowy.

Realizacja tych postulatów wypełnia rekomendacje Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)²⁹. Według CPT *skuteczne zażalenia i procedury inspekcyjne są podstawowymi gwarancjami przeciwko złemu traktowaniu w ośrodkach dla nieletnich. Osoby nieletnie powinny mieć możliwość*

---

²⁸ Dwudziesty Siódmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 68-91.

²⁹ Dwudziesty Siódmy Raport generalny CPT, CPT/Inf (2018) 4, § 79.

złożenia zażalenia zarówno w ramach, jak i poza systemem administracyjnym danego ośrodka; ponadto osoby nieletnie powinny być upoważnione do poufnego kontaktowania się z właściwą władzą³⁰.

6.6 Szkolenia personelu

KMPT docenia kompleksowe podejście do kwestii doskonalenia zawodowego pracowników ZPiSdN. Należy bowiem podkreślić, że odpowiednio dobrany i wyszkolony personel jest w stanie prawidłowo wykonywać swoje obowiązki, bez uciekania się do przemocy. Stanowi też skuteczną gwarancję chroniącą osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem.

W opinii ekspertek KMPT, bardzo pozytywnie należy ocenić różnorodne wykształcenie specjalistów wchodzących w skład Zespołu Diagnostyczno-Korekcyjnego, którzy ukończyli liczne kursy, szkolenia i studia podyplomowe, przygotowujące ich do pracy z zakresu wsparcia, diagnozy oraz pracy interwencyjnej z wychowankami, a także zdecydowanie zwiększa możliwości pracy z osobami umieszczonymi w placówce, zapewniając im pomoc nakierowaną na wiele aspektów:

- Studium „Przeciwdziałania do pracy w rodzinie”;
- Szkolenie podstawowe dla mediatorów sądowych;
- Szkolenie z podstaw psychometrii dla osób nie będących psychologami;
- Studia na kierunku „Psychologia sądowa”;
- Szkolenie „Test Rorchacha – podstawy procedury badawczej i wykorzystania w psychologicznej ekspertyzie sądowej”;
- Studium Podyplomowe dla Biegłych Psychologów Sądowych;
- Specjalistyczne szkolenie dla osób prowadzących zajęcia profilaktyczne dotyczące problematyki HIV, AIDS i narkomanii;
- Specjalistyczne szkolenie w dziedzinie terapii i rehabilitacji uzależnienia od narkotyków, zgodnego z programem zatwierdzonym i certyfikowanym przez Ministra Zdrowia;
- Trening psychodramy Moreno;
- Szkolenie dla realizatorów programu terapii osób uzależnionych od kannabinoidów CANDIS;
- Terapia krótkoterminowa skoncentrowana na rozwiązaniu;

---

³⁰ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 36.

- Socjoterapia;
- Kurs kwalifikacyjny z zakresu oligofrenopedagogiki;
- „Dialog motywujący” – kompleksowe szkolenie uzupełniające dla terapeutów pracujących z osobami zagrożonymi uzależnieniami behawioralnymi;
- Szkolenie dla edukatorów programu wzmacniania rodzin.

Pracownicy ZPiSdN stale podnoszą swoje umiejętności przez uczestnictwo w wartościowych szkoleniach i kursach oraz studiach podyplomowych. W latach 2019-2021 przedstawiało się to następująco:

- Studia podyplomowe „Psychoterapia poznawczo-behawioralna” – 3 osoby;
- Studia podyplomowe „Edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną” – 1 osoba;
- Szkolenie „Depresja u dzieci i młodzieży – diagnoza i terapia” – 1 osoba;
- Szkolenie „Foamiran i decoupage” – 1 osoba;
- Kurs psychoterapii atestowany przez Polskie Towarzystwo Psychiatryczne – 1 osoba;
- Kurs „Ceramika w edukacji artystycznej i terapii” – 1 osoba;
- Szkolenie „Stres w pracy nauczyciela – przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu” – 38 osób;
- Szkolenie „Zachowania agresywne między uczniami i wobec nauczyciela – strategia postępowania” – 38 osób;
- Szkolenie „Pierwsza Pomoc Medyczna” – 8 osób.

Ponadto, w ostatnim okresie, zostało także przeprowadzone szkolenie wewnętrzne dla strażników placówki z zakresu procedur stosowania środków przymusu bezpośredniego, realnej obrony, skutecznej interwencji oraz pierwszej pomocy po zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego. Program tego szkolenia obejmował m.in. następujące zagadnienia: prewencyjne formy oddziaływań, metody deeskalacji konfliktu, rozpoznawanie symptomów agresji, sposoby niwelowania zachowań agresywnych, komunikacja oraz praca zespołowa podczas stosowania środków przymusu bezpośredniego, procedury i dokumentacja po zastosowaniu środków przymusu bezpośredniego, techniki obezwładniające podczas bójki, techniki stosowania kaftanów bezpieczeństwa, techniki transportowe oraz przewóz wychowanków i nieletnich.

Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu, odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji, zwraca uwagę CPT, podkreślając, iż *cały personel*,

łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jak i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków³¹. Podczas ostatniej wizyty w Polsce w 2017 r. CPT podkreślił także, że należy dążyć do przeszkolenia personelu w zakresie rozwiązywania konfliktów oraz stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji³².

Szkolenia w wymienionym wyżej zakresie mają wartość prewencyjną i edukacyjną. Wspomniane szkolenia, zawierające treści zasady i standardy w zakresie ochrony praw człowieka i znajomość podstaw pozytywnych oddziaływań psychologicznych, ukierunkowane są na zapobieganie torturom i innym formom przemocy i niewłaściwego traktowania.

Mając na uwadze powyższe KMPT rekomenduje, by z uwagi na specyfikę pracy w placówce, występowanie sytuacji trudnych w relacjach z nieletnimi, obciążenie psychiczne związane z wykonywaniem zawodu, a także sytuacje przemocowe, jakie miały miejsce w ZPiSdN w 2020 r. (opisane w pkt 6.1 raportu), organizować personelowi regularne szkolenia z zakresu: międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka (w tym praw dziecka) i prewencji tortur, komunikacji interpersonalnej, sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych bez użycia siły, sposobów radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu i stosowania przymusu bezpośredniego.

Ponadto, pomocnym narzędziem w pracy personelu placówki, w tym psychologów i pielęgniarki może być rekomendowany przez ONZ - *Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (Protokół Stambulski)*. Zawiera on praktyczne informacje, adresowane między innymi do personelu medycznego i psychologów, w zakresie metod tortur, ich objawów, sposobów identyfikacji, realizacji badania medycznego i dokumentowania śladów przemocy. Skupia się również na barierach psychologicznych mogących pojawić się w relacjach z ofiarami oraz kwestiach etycznych (w tym etyce lekarskiej)³³. Stosowanie powyższego dokumentu rekomenduje także Podkomitet ONZ ds.

---

³¹ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, § 33.

³² Raport dostępny na stronie: <https://www.coe.int/en/web/cpt/-/council-of-europe-anti-torture-committee-publishes-report-on-pola-1>.

³³ Protokół Stambulski dostępny jest na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/protok%C3%B3%C5%82-stambulski-podr%C4%99cznik-skutecznego-badania-i-dokumentowania-tortur-oraz-innego-okrutnego>.

Prewencji Tortur (SPT), podkreślając, że jest on niezbędnym narzędziem w wykrywaniu, dokumentowaniu i zgłaszaniu tortur i jako taki zniechęca do ich stosowania³⁴.

W ocenie Krajowego Mechanizmu wskazane byłoby również zapewnienie kadrze placówki (zwłaszcza zespołowi diagnostycznemu i diagnostyczno-korekcyjnemu) możliwości regularnych superwizji (u osoby spoza ZPiSdN), służących rozładowaniu napięć i przepracowaniu emocji powstałych w trakcie wykonywania obowiązków zawodowych. Takie spotkania mogłyby przyczynić się również do polepszenia relacji pomiędzy personelem, co w rezultacie może mieć bezpośrednie przełożenie na jakość ich pracy i poziom sprawowanej opieki nad wychowankami.

6.7 Kontakt ze światem zewnętrznym

Wychowankowie podczas rozmów indywidualnych z przedstawicielką KMPT nie wskazywali na ograniczenia związane z brakiem możliwości widzeń z bliskimi. Są one organizowane w niedziela i święta, w wyznaczonych godzinach. Za zgodą dyrektora placówki możliwe jest także spotkanie się z najbliższymi w inne dni. Spotkania te nie są w żaden sposób nadzorowane przez pracowników ZPiSdN. Ponadto, nieletni mają także prawo do kontaktu telefonicznego z osobami najbliższymi, które odbywają się z zachowaniem porządku i organizacji pracy placówki w godzinach popołudniowych, w internacie, w czasie wolnym. Nieletni mogą także okazjonalnie korzystać z prywatnego telefonu komórkowego, za zgodą dyrektora i kierownika internatu.

Przedstawicielki KMPT zwróciły jednak uwagę na kwestię możliwości korzystania z komputerów, a co za tym idzie, możliwości rozmów z bliskimi osobami za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype. Rozmowy przeprowadzone w trakcie wizytacji dostarczyły informacji, iż nieletni mogą korzystać z komputerów zazwyczaj podczas zajęć komputerowych bądź w trakcie czasu wolnego, kiedy nieletni grupowo przebywają w sali komputerowej. W takich sytuacjach trudno mówić o intymnej atmosferze, w której wychowanek mógłby w spokoju porozmawiać z najbliższą osobą. Ponadto, możliwość porozmawiania z kimś z rodziny, w warunkach poufności, może stanowić dodatkowe zabezpieczenie przed złym traktowaniem, w sytuacji, gdyby nieletni chciał przekazać informacje, że w placówce dzieje mu się krzywda. Na zajęciach czy w większej grupie, przekazanie tego typu informacji może być trudne czy wręcz niemożliwe, z racji braku swobody podczas rozmowy, gdy przykładowo obok siedzi inny wychowanek.

W związku z powyższym, KMPT zaleca umożliwienie wychowankom przeprowadzania rozmów z najbliższymi za pośrednictwem komunikatora Skype, w warunkach poufności, bez

---

³⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Portugalii, CAT/OP/PRT/1, § 63.

obecności osób trzecich przebywających w tym samym czasie w pomieszczeniu. Ponadto, biorąc pod uwagę pandemię trwającą od dwóch lat, wprowadzane okresowo różnego rodzaju obostrzenia, zalecaną ostrożność w kontaktach z bliskimi - rozmowy za pośrednictwem komunikatora internetowego Skype mogą, oprócz rozmów telefonicznych, stanowić dodatkową formę spotkania z najbliższymi.

6.8 Pełnienie przez pracownika ZPiSdN funkcji opiekuna prawnego

Z przeprowadzonych w trakcie wizytacji czynności wynika, iż placówka dopuszcza sytuacje, w których opiekę prawną nad nieletnimi sprawują osoby z personelu. Mimo, iż przedstawicielki KMPT nie otrzymały niepokojących sygnałów na temat ewentualnego sprawowania funkcji opiekunów prawnych przez personel ZPiSdN, kwestia ta budzi pewne wątpliwości.

Jednym z zadań opiekuna prawnego powinno być monitorowanie, czy wychowanek ma w placówce zapewnioną odpowiednią opiekę, czy nie dzieje mu się żadna krzywda i czy nie przebywa w warunkach naruszających jego godność. W przypadku pełnienia przez opiekuna prawnego podwójnej roli, trudno jest zachować obiektywność w ocenie tych kwestii. Ponadto, pełnienie przez personel placówki funkcji opiekunów prawnych wiąże się de facto z nakładaniem na nich dodatkowych obowiązków kosztem czasu wolnego lub prywatnego. Może to prowadzić do braku odpowiedniej motywacji, by właściwie i rzetelnie wykonywali powierzone obowiązki.

KMPT pragnie podkreślić, iż powierzenie prawnej opieki pracownikom placówki, w której nieletni przebywa, może łatwo doprowadzić do konfliktu interesów i zagrozić niezależności i bezstronności opiekuna. Krajowy Mechanizm zaleca w takich sytuacjach znalezienie alternatywnych rozwiązań, które mogłyby lepiej zagwarantować niezależność i bezstronność opiekunów.

7. Zalecenia

Na podstawie art. 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają Dyrektorowi Zakładu Poprawczego i Schroniska dla Nieletnich w Pszczynie-Łące:

1. odstąpienie od przeprowadzania kontroli osobistej wychowanków do czasu uchwalenia odpowiednich przepisów rangi ustawowej przyznających personelowi zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich takie prawo;
2. przeprowadzanie regularnych (np. raz na pół roku) badań ankietowych dotyczących poczucia bezpieczeństwa wychowanków w ZPiSdN;

3. systematyczne przypominanie personelowi o konieczności traktowania podopiecznych z szacunkiem i godnością, a także stałe monitorowanie pracy personelu i stanowcze reagowanie na przypadki naruszenia praw wychowanków;
4. wprowadzenie rejestru przebywania wychowanków w pokoju wyciszeń, a także każdorazowe monitorowanie pobytu nieletniego przez psychologa. Pobyt ten powinien być stosowany na czas nie dłuższy niż kilka godzin i nigdy nie powinien być stosowany jako nieformalna kara;
5. odstąpienie od stosowania wobec wychowanków sankcji zbiorowych;
6. odstąpienie od nakładania na wychowanków kar polegających na zakazie wychodzenia na dwór. Należy stosować jedynie te środki dyscyplinarne, które zawarte są w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich;
7. regularne odświeżanie, przeprowadzanie drobnych remontów, zaopatrywanie w sprawnie działające meble sypialni wychowanków. Wskazane byłoby także nadanie sypialniom nieletnim bardziej domowego i przytulnego charakteru;
8. zapewnienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej możliwości dodatkowych zajęć (np. korzystanie z telewizora, radia, odtwarzacza muzyki);
9. zróżnicowanie posiłku podawanego w ramach drugiego śniadania dla wychowanków w placówce;
10. umieszczenie na wszystkich tablicach informacyjnych na terenie placówki, listę teleadresową instytucji sprawujących nadzór nad placówką oraz takich, które zajmują się ochroną praw człowieka (sędziego sądu rodzinnego sprawującego nadzór nad funkcjonowaniem placówki, Ministerstwo Sprawiedliwości, Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich, Biuro Rzecznika Praw Dziecka, czy Helsińską Fundację Praw Człowieka);
11. umieszczenie poza zasięgiem kamer, specjalnej skrzynki, do której nieletni mogliby w razie potrzeby wrzucać ewentualne wnioski czy skargi i poinformowanie o tym fakcie wychowanków placówki;
12. zapewnienie personelowi regularnych szkoleń z zakresu: międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka (w tym praw dziecka) i prewencji tortur, komunikacji interpersonalnej, sposobów rozwiązywania sytuacji konfliktowych bez użycia siły, sposobów radzenia sobie ze stresem, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu i stosowania przymusu bezpośredniego;
13. zapoznanie personelu placówki, w szczególności personelu medycznego, psychologów oraz pedagogów z *Protokołem Stambulskim* i wykorzystywanie zawartych tam wskazówek w codziennej pracy;

14. zapewnienie kadry placówki (zwłaszcza zespołowi diagnostycznemu oraz diagnostyczno-korekcyjnemu) możliwości regularnych superwizji (u osoby spoza ZPiSdN);
15. umożliwienie wychowankom przeprowadzania rozmów z najbliższymi za pośrednictwem komunikatora Skype, w warunkach poufności, bez obecności osób trzecich przebywających w tym samym czasie w pomieszczeniu;
16. odstąpienie od wyznaczania pracowników placówki na opiekunów prawnych wychowanków w niej przebywających oraz szukanie alternatywnych rozwiązań w tym zakresie, które mogłyby lepiej zagwarantować niezależność i bezstronność opiekunów.

Opracowała: Aleksandra Osińska

Za Zespół podpisuje:

Przemysław Kazimirski

Dyrektor Zespołu

/-podpisano elektronicznie/